

han har ladet sin i 1951 udsendte *Deutsche Bücherkunde* efterfølge af en *Bücherkunde zur Weltgeschichte vom Untergang des römischen Weltreiches bis zur Gegenwart* (1956). Begge er udkommet paa det højt ansete R. Oldenbourg Verlag. Det sidste værk er tilegnet forlagets nuværende leder Wilhelm Oldenbourg i anledning af hans 80 aars fødselsdag i 1955. Günther Franz har til det først nævnte værk overført den i Dahlmann-Waitz »Quellenkunde der deutsche Geschichte« anvendte systematik. Han har i det omfang, det var praktisk muligt, ogsaa bragt denne i anvendelse i »Bücherkunde zur Weltgeschichte«. Ikke færre end 20 tyske historikere har medvirket ved dette sidste værk. Blandt disse maa særlig nævnes den ene af redaktorerne af *Historische Zeitschrift*, Walther Kienast, der paa forbilledlig vis har udarbejdet afsnittet om engelsk middelalderhistorie. Saa langt medarbejdernes indsigt har rakt, og hvor det drejer sig om særlig betydningsfulde værker, er tilføjet en kort orientering. Enkelte helt moderne værker er ogsaa saaledes markerede og placerede. Det gælder bl. a. Fernand Braudels store værk »La méditerranée et le monde méditerranéen à l'époque de Philippe II« (1949). En følge af, at Tysklands historie allerede var dækket af »Deutsche Bücherkunde« er at afsnittet herom her er holdt i knap form. Det forudsætter, som forf. selv gør opmærksom paa i sit forord, at man benytter dette. Om end »Bücherkunde zur Weltgeschichte« ogsaa er beregnet til brug for andre historikere end tyske, er der dog et punkt, hvor det tyske element synes mig vel fremherskende. Det drejer sig om det efter stor maalestok medtagne udvalg af tyske samlingsværker. Man kan let faa indtryk af, at man fra tysk side her har ydet det overordentlige. Dette er næppe tilfældet, hvis man sammenligner med, hvad der er fremkommet fra fransk og engelsk side. Endelig har Günther Franz gjort en heroisk anstrengelse for ogsaa at medtage historisk litteratur, der behandler andre verdensdele end den europæiske. Af bogens i alt 480 sider er 304 viet Europa. Af de resterende optager U.S.A. og Canada 36 sider. Dette maa vel siges at være en knap tilmaalt plads. Et forfatterregister og et kort »Lande, Städte und Völkerregister, bidrager til at gøre denne fortræffelige haandbog let haandterlig.

Astrid Friis.

I 1959 var der gået 100 år, siden det af Heinrich von Sybel grundlagte »Historische Zeitschrift« begyndte at udkomme. Naturligt nok har forlaget, R. Oldenbourg, villet markere begivenheden. Det er sket ved et af den nuværende redaktør *Theodor Schieder*,

professor i Köln, udgivet omfattende jubilæumsværk: *Hundert Jahre Historische Zeitschrift. 1859—1959. Beiträge zur Geschichte der Historiographie in den deutschsprachigen Ländern* (Verlag von R. Oldenbourg. München 1959. 518 s.).

Med storst interesse læser man af disse bidrag det første, Theodor Schieders »Die deutsche Geschichtswissenschaft im Spiegel der Historischen Zeitschrift« (s. 1—72), hvortil er føjet en række interessante »Anlagen« til belysning af tidsskriftets opståen og historie. Denne domineres næsten helt af to udgivere: grundlæggeren Heinrich von Sybel (d. 1895) og Friedrich Meinecke, der var redaktør i et endnu længere spand af tid, nemlig fra 1896 til 1935, da nazisterne tvang ham bort fra ledelsen. Meinecke var, som bekendt, helt afvisende over for den nazistiske bevægelse. Da Walter Frank, præsident for rigsinstittet for »det nye Tysklands historie«, i okt. 1935 ved Meineckes afgang ønskede at fastslå, at denne var sket »ohne Zwang, aus der Erkenntnis heraus, dass eine neue Zeit neue Menschen fordere«, afviste Meinecke i sit svar (bilag 29) denne betragtning: »Doch will ich auf meine Motive, die Sie nicht wissen können, jetzt nicht eingehen«. M. havde ønsket, at »Historische Zeitschrift« skulde være faldet med ære (s. 35). Men redaktionen overtoges af Karl Alexander von Müller, der som de fleste andre tyske historikere var villige til at indgå på kompromisser eller tilpasse sig »den nye tid«, slå bro mellem gammelt og nyt. Som M. imidlertid skriver i et brev fra nov. 1945 til Müller (s. 69, anm. 1): kløften mellem gammelt og nyt kunde der ikke slås bro over. »Deri var vi uenige. Jeg har i Hitler fra først af set Satan — og desværre fået ret«.

En fængslende skildring, understøttet af tilhørende aktstykker, giver Schieder af den kendte kulturhistoriker Karl Lamprechts forsøg på efter Sybels død at blive redaktør af »Historische Zeitschrift«, hvorved dettes karakter i hvert fald vilde være blevet stærkt ændret. Forsøget mislykkedes, og i stedet overtog efter Meineckes forslag Heinrich von Treitschke hvervet. Han døde allerede året efter, men havde da i tidsskriftet publiceret sin sidste afhandling »Das Gefecht von Eckernförde 1849«, bygget på optegnelser af faderen, der som sachsisk officer deltog i kampen.

Vilde Lamprechts eventuelle overtagelse af tidsskriftet have ændret dettes karakter, må det siges, at det ikke mindre blev tilfældet med Meinecke som redaktør på grund af M.s egen udvikling og hans stedse stærkere interesse for ånds- og idéhistorie. Dette er så velkendt, at jeg ikke skal komme ind derpå. Ligeledes lader jeg uomtalt de mange andre interessante bemærkninger,

der i Schieders afhandling findes om »Historische Zeitschrift« behandling af tyske historiske problemer, samtids som fortids.

Schieders afhandling efterfølges af to hidtil ikke i »Zeitschrift« offentliggjorte afhandlinger. Den første er Heinrich von Sybels om »Carl Ludwig von Hinckeldey 1852—1856«, der i november 1848 var blevet udnævnt til politipræsident i Berlin. At afhandlingen ikke tidligere blev trykt, skyldes formentlig dens benyttelse af indenrigsministeriets akter. Den anden afhandling er Hermann Onckens »Wandlungen des Geschichtsbildes in revolutionären Epochen« med dens kritik af nazistisk historieopfattelse. Den holdtes først som tale i »Preussische Akademie der Wissenschaften« (dec. 1934), blev siden trykt og fremkaldte Walter Franks angreb på Oncken og dennes suspension fra hans stilling ved Berlin universitet. Meinecke havde villet publicere afhandlingen i »Zeitschrift« for at vise sin tilslutning til Oncken. Formelt tog Oncken ganske vist afhandlingen tilbage, men sagen medvirkede til Meineckes afgang.

Jubilæumsværkets øvrige bidrag er, bortset fra slutningsartiklen, Werner Näfs »Schweizerische Ausblicke auf die allgemeine Geschichte«, så stofmættede, overfyldte med navne og noter, at det er en tung læsning. Jeg henviser bl. a. til anførelsen s. 437 af de mænd, der har dyrket østrigsk hjemstavns historie. Siden er stort set navne, ca. 80, uden al karakterisering. At afhandlingerne rummer megen viden og også oaser i form af åndrige bemærkninger hist og her, skal dog ikke benægtes. Jeg nævner bidragene: Hermann Heimpel: »Über Organisationsformen Historischer Forschung in Deutschland« (s. 139—222); Josef Engel: »Die deutschen Universitäten und die Geschichtswissenschaft« (s. 223—378); Alphons Lhotsky: »Geschichtsforschung und Geschichtsschreibung in Österreich« (s. 379—448); Eduard K. Fueter: »Geschichte der gesamtschweizerischen historischen Organisation« (s. 449—505). Denne sidste synes mig læseligere. Af interesse for danske, der har med internationalt historisk samarbejde at gøre, er også oplysningerne (s. 495 ff.) om Schweiz' vigtige bidrag til dette. Man møder her en række kendte navne fra dette.

I værket findes vist kun to danske historikere nævnt. Aage Friis' bidrag i 1922 til »Historische Zeitschrift« med en artikel om ophævelsen af § 5, og et andet sted møder vi navnet Erslev (s. 412), skønt uden angivelse af hvem han er. Sammenhængen viser dog formentlig, at navnet må sættes i forbindelse med den tyske udgave (fra 1928) af hans »Historisk Teknik«.

Holger Hjelholt.